

ФІНАНСОВІ ПІЛЬГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН

В статті запропоновано поділяти пільги, що надаються суб'єктам господарювання вільних економічних зон, на фінансові та адміністративні. Виявлено принципи надання пільг суб'єктам господарювання вільних економічних зон.

Ключові слова: вільна економічна зона, податкові пільги, митні пільги.

S. V. VOLOSOVICH

Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

FINANCIAL PRIVILEGES AS A TOOL FOR THE DEVELOPMENT OF FREE ECONOMIC ZONES

The aim of the paper is to clarify the nature of financial privileges as a tool for effective operation and development of free economic zones. Privileges given by the state to business subjects of free economic zones are divided into financial and administrative. Financial privileges given by the state to business subjects of free economic zones include tax privileges, subsidies and loans. These financial privileges have such principles as complexity, which foresights the simultaneous use of different privileges; maturities within which their period of validity is limited; target character which is shown through their aim of application. Thus, financial privileges are specific instruments of social and economic policy for the development of certain regions or sectors of the national economy. Their assignment should be combined with administrative privileges and proactive infrastructure development.

Keywords: free economic zone, tax privileges, customs privileges.

Постановка проблеми. Інтеграція національної економіки у світове господарство передбачає ширше застосування сучасних інструментів підвищення ефективності її функціонування. Серед них варто виокремити вільні економічні зони. Вони мають особливий юридичний статус і преференційний режим здійснення підприємницької діяльності, завдяки поєднанню в них якісних ознак світового та національно-державного економічного простору. Водночас вільні економічні зони сприяють залученню інвестицій, залишаючись центрами концентрації інноваційного потенціалу. Це можливо за умови ефективного застосування різноманітних пільг, якими користуються суб'єкти вільних економічних зон.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих аспектів функціонування вільних економічних зон присвячено праці Ю. Баженової, Ю. Петруня, О. Шутової та ін. Водночас з'ясуванню сутності та складу пільг, що надаються суб'єктам вільних економічних зон приділено недостатньо уваги.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування сутності пільг як інструменту ефективного функціонування та розвитку вільних економічних зон. На основі вказаної мети вирішуються наступні завдання: виявити групи пільг, що надаються суб'єктам господарювання вільних економічних зон; сформулювати їх особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграційні процеси сприяють функціонуванню вільних економічних зон, які передбачають застосування територіальних пільг, що надаються їй суб'єктам. Це є потужним чинником впливу на соціально-економічний розвиток регіону, що стимулює підприємницьку активність суб'єктів господарювання. Враховуючи нерівномірність розвитку окремих територій, держава за допомогою створення вільних економічних зон сприяє розвитку регіональної економіки шляхом формування та реалізації регіональних програм. Економіка вільних економічних зон має високий ступінь відкритості зовнішньому світу, а митний, податковий та інвестиційний режим сприятливий для зовнішніх і внутрішніх інвестицій. Таким чином, вільні економічні зони є не лише передумовою якісної трансформації економіки країни, виходу її на новий рівень розвитку, а й крім цього, їх функціонування в країні – необхідна передумова розвитку інтеграційних процесів як субрегіонального та прикордонного характеру, так і загальноекономічного [1, с. 157]. У табл. 1 представлено визначення вільної економічної зони у нормативно-правових актах.

Слід підкреслити наявність певних відмінностей між підходами у міжнародному і вітчизняному законодавстві щодо визначення вільної економічної зони. По-перше, національне законодавство передбачає одночасне застосування два тотожні поняття: спеціальна економічна зона та вільна економічна зона. По-друге, у Київській конвенції акцент робиться на пільговому режимі функціонування вільних економічних зон, а у вітчизняному – на спеціальному правовому режимі (хоча у подальшому приводиться перелік пільг, що можуть надаватися їх суб'єктам. Незважаючи на наявність зазначених відмінностей, згадані нормативно-правові акти не суперечать один одному.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови пільга розглядається як повне або часткове звільнення від дотримання встановлених законом загальних правил, виконання яких-небудь

обов'язків [6, с. 778]. Конкретні пільги можуть відрізнятися за типами зон та за країнами. У цілому ж вони формують систему, у межах якої вони використовуються для досягнення, як правило, однієї мети. В економічній літературі виділяють такі групи пільг, що надаються суб'єктам вільних економічних зон, як зовнішньоторговельні, фінансові, податкові, митні, адміністративні [7, с. 357]. Проте, деякі з них є складовими інших. Так, податкові пільги входять до складу фінансових, окремі види митних пільг, як і зовнішньоторговельних, розподіляються між фінансовими та адміністративними. Таким чином, на нашу думку, пільги, що застосовуються для регулювання діяльності вільних економічних зон, варто поділити на фінансові та адміністративні (табл. 2).

Таблиця 1

**Визначення дефініції «вільна економічна зона» у нормативно-правових актах
(розроблено на основі [2–5])**

Нормативно-правовий акт	Визначення	Види пільг, що передбачені
Київська конвенція від 18 травня 1973 р.	Частина території держави, на якій завезені товари звичайно розглядаються як товари, що знаходяться за межами митної території стосовно права імпорту та відповідних податків і не піддаються звичайному митному контролю.	Митні та податкові
Закон України від 13.10.1992 № 2673-ХІІ, Постанова Кабінету Міністрів України 28.02.2001 № 184	Частина території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України.	Митні, валютно-фінансові, податкові та інші
Господарський кодекс України (стаття 401)	Частина території України, на якій встановлено спеціальний правовий режим господарської діяльності, особливий порядок застосування та дії законодавства України.	Не конкретизовано

Таблиця 2

Види пільг, що надаються для суб'єктів вільних економічних зон

Вид пільги	Характеристика
1. Фінансові пільги	Передбачають надання державою суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності податкових пільг, субсидій, кредитів.
2. Адміністративні пільги	Надаються у вигляді спрощення процедур реєстрації підприємств, надання різних послуг, спрощеного порядку здійснення митних процедур.

Серед фінансових пільг чільне місце займають податкові пільги. Згідно із статтею 30 Податкового кодексу України податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі [8]. Вона надається шляхом податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору; зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору; встановлення зниженої ставки податку та збору; звільнення від сплати податку та збору [8]. Стаття 281 Митного кодексу України передбачає існування тарифних пільг, які у подальшому у статті 282 визнаються різновидом податкових пільг [9]. До податкових пільг, які застосовуються до суб'єктів вільних економічних зон в Україні належать звільнення від сплати ввізного мита, імпортного податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, податку за землю. У Південній Кореї підприємства, створені у вільній економічній зоні, в перші п'ять років повністю звільнюються від податків, а в наступні три роки податки їм знижуються на 50%. У Шрі-Ланці повне скасування податків триває від двох до десяти років залежно від специфіки функціонування підприємств економічної зони, при цьому враховується чисельність зайнятих на підприємстві, надходження валюти, застосовуваних технологій. Інколи ефективними є фінансові пільги у вигляді субсидій та кредитів, що надаються державою суб'єктам господарювання вільних економічних зон, як доповнення до податкових пільг.

На нашу думку, пільги, що надаються суб'єктам господарювання вільної економічної зони, мають певні особливості:

- комплексність, що передбачає одночасне застосування як фінансових, так і адміністративних пільг;

- строковість, що передбачає обмеження періоду дії (що більшою мірою стосується фінансових пільг);
- цільовий характер, що проявляється через визначення мети їх застосування. Це може проявлятися у стимулюванні розвитку малого бізнесу, окремих галузей національної економіки через створення сприятливих для цього умов.

Світовий досвід показує, що основними причинами низької ефективності окремих вільних економічних зон є [7, с. 358]: неправильний вибір території їх розміщення; недостатня підготовка «площадки», недостатній обсяг здійснених інвестицій, непрофесійність попередньої експертизи; неналежна якість виробничої та соціальної інфраструктури в зоні; несистемне застосування фінансових пільг; неефективний механізм функціонування вільної економічної зони; випуск фірмами-резидентами неконкурентоспроможної продукції.

Пільги, представлені у табл. 2 застосовуються у різних комбінаціях. Слід зазначити, що пільги, які надаються державою суб'єктам господарювання вільних економічних зон, не завжди є головним стимулом для залучення в економіку країни іноземного капіталу. Більш Істотними у цьому відношенні можуть виявитися такі чинники, як політична стабільність, інвестиційні гарантії, якість інфраструктури, кваліфікація робочої сили та ін. Їх надання повинен передувати випереджаючий розвиток інфраструктури: автомобільних шляхів, аеропортів, водо- та енергопостачання, системи телекомунікацій, складських приміщень, зон відпочинку. При цьому слід орієнтуватися не на діючі у приймаючій країні стандарти інфраструктурного обслуговування, а на рівень, досягнутий розвиненими країнами. Організація вільних економічних зон у промислово розвинених країнах відіграє стимулюючу роль в активізації розвитку малого і середнього бізнесу певного регіону або окремої галузі національної економіки. Водночас вплив вільних економічних зон на решту території багатьох країн досить обмежена. Особливо це стосується країн, що розвиваються, де вільні економічні зони зазвичай стають центрами торговельно-економічного, науково-технічного і соціального розвитку. Водночас, за їх допомогою розробляються шляхи міжнародної інтеграції національної економіки.

Висновки. Виходячи з викладеного, можна констатувати, що фінансові пільги є специфічним засобом соціально-економічної політики держави щодо розвитку окремих регіонів чи галузей національної економіки. Їх надання повинно поєднуватися з наданням адміністративних пільг та випереджаючим розвитком інфраструктури.

Література

1. Шутова О.С. Вільні економічні зони як різновид територіальних податкових звільнень / О.С. Шутова // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 157–161.
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська Конвенція) від 18.05.1973 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
3. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон [Електронний ресурс] : закон України від 13.10.1992 № 2673-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>.
4. Про порядок проведення аналізу результатів функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2001 №184. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/184-2001-п>.
5. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України [Електронний ресурс] / [за заг. ред. В. К. Мамутова]. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2278-17>.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. Бусел В. Т.]. – К. : Ірпінь: Перун, 2001. – 1440 с.
7. Баженова Ю.В. Особенности государственного регулирования свободных экономических зон в мире / Ю.В. Баженова // Мировая экономика и международные экономические отношения. – 2009. – № 8(57). – С. 355–358.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page?text=%EF%EE%E4%E0%F2%EA%EE%E2%E0+%EF%B3%EB%FC%E3%E0>
9. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page?text=%EF%B3%EB%FC%E3%E8+%EC%E8%F2%ED%B3>

References

1. Shutova O.S. Vil'ni ekonomichni zony yak riznovyd terytorial'nykh podatkovykh zvil'nen. Chasopys Kyivys'kogo universytetu prava. 2013. №1. S. 157-161.
2. Mizhnarodna konventsiiia pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur (Kiots'ka Konventsiiia) vid 18.05.1973. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
3. Pro zagal'ni zasady stvorennia i funktsionuvannia spetsial'nykh (vil'nykh) ekonomichnykh zon: Zakon Ukrainy vid 13.10.1992 № 2673-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>.
4. Pro poriyadok provedennia analizu rezul'tativ funktsionuvannia spetsial'nykh (vil'nykh) ekonomichnykh zon i terytorii iz

spetsial'nym rezhymom investytsiynoi diyal'nosti: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.02.2001 № 184. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/184-2001-p>.

5. Naukovo-praktychnyi komentar Hospodars'koho kodeksu Ukrainy: [Za zah. red. V.K. Mamutova]. K: Yuinkom Inter, 2004. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2278-17>.

6. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy / [ukl. i hol. red. Busel V.T.]. K.: Irpin': Perun, 2001. 1440 s.

7. Bazhenova Yu.V. Osobennosti gosudarsvennogo regulirovaniya svobodny'h e'konomicheskikh zon v mire. Mirovaya e'konomika i mezhdunarodny'e e'konomicheskie otnosheniya. 2009. 8(57). С. 355-358.

8. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page?text=%EF%EE%E4%E0%F2%EA%EE%E2%E0+%EF%B3%EB%FC%E3%E0>

9. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page?text=%EF%B3%EB%FC%E3%E8+%EC%E8%F2%ED%B3>

Надійшла 16.05.2015; рецензент: д. е. н. Тропіна В. Б.